

Roodkeelduiker.
Foto: Wil Leurs (Agami)

Midwintertelling van watervogels in januari 2014: flinke aantallen bij zeer zacht weer

De internationale midwintertelling van watervogels wordt al sinds 1967 georganiseerd. Het doel is om gegevens over aantallen en verspreiding van overwinterende watervogels te verzamelen, zowel in Nederland als elders in Europa. Tussen 17 en 20 januari 2014 gingen in ons land daarom voor de 48e keer vogelaars (ongeveer 1600 dit keer) op pad om watervogels te tellen. De hele winter was het al zeer zacht weer. Zou dit voor hogere of juist lagere aantallen zorgen?

Zeer zacht winterweer

In het grootste deel van ons land ontbrak het afgelopen winter compleet aan sneeuw of noemenswaardige vorst. De oorzaak hiervan waren diepe depressies die over de Atlantische Oceaan naar de Britse Eilanden trokken. Als gevolg daarvan kregen wij een aanhoudende stroming van zachte lucht uit zuidelijke breedten. Tot vorst kwam het nauwelijks. Op sommige plaatsen aan zee heeft het zelfs op geen enkele dag gevoren (bron: KNMI). Alleen in het noordoosten heeft het in eind januari even kort gewinterd, waar met $-7,1^{\circ}\text{C}$ de koudste waarde van deze winter werd gemeten.

Het zal niemand verbazen dat de winter van 2013/14 bij het KNMI de boeken in ging als de op één na zachtste winter ooit (alleen die van 2006/07 was nog een tikje zachter). Voor het eerst in zes jaar was er dus geen gevoelige vorstperiode. Tijdens het telweekend was het fraai weer met temperaturen die meer aan het voorjaar deden denken. Een minpuntje was de vooral in het noorden van het land stevige zuidoostenwind.

Stijgers, dalers en gelijkblijvers

Bij de telling in januari 2014 werden 5,5 miljoen watervogels geteld. Dat waren er een dikke 300.000 meer dan bij de telling van 2013, en daarmee samen met 2012 meteen het hoogste aantal ooit.

Van 54 soorten zijn meer dan 1000 exemplaren geteld (tabel 1). De top drie werd gevormd door Kolgans (784.000), Brandgans (674.000) en Smient (637.000, figuur 2). Bij 19 soorten uit deze groep waren de getelde aantallen groter (>+ 10% verandering) dan het vijfjarig gemiddelde, bij 16 soorten waren ze juist lager (< -10% verandering) en bij 19 soorten waren de aantallen vergelijkbaar (<10% verandering).

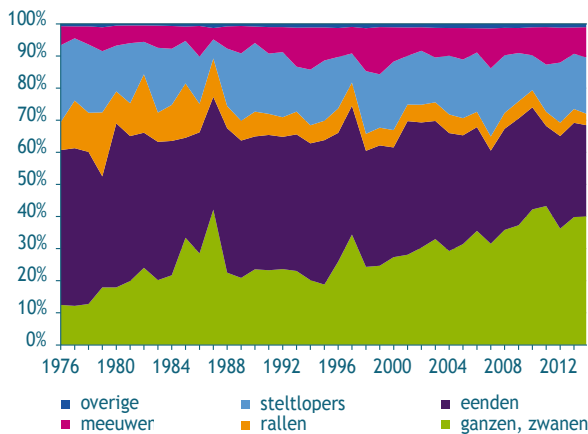
De soorten met de grootste stijging ten opzichte van het vijfjarig gemiddelde waren Roodkeelduiker (+350%), Kleine Canadese Gans (+236%) en Kievit (+159%). Ook Goudplevier en Grote Zilverreiger lieten flink hogere aantallen optekenen. Tot de

grote verliezers behoorde, net als vorig jaar, de Kleine Rietgans (-72%). De aantallen van deze op Spitsbergen broedende soort nemen bij ons al jaren af. Een steeds groter deel van de populatie blijft hangen in Denemarken en trekt niet verder zuidwaarts. De andere sterkste dalers waren Grote Zaagbek (-71%), Wilde Zwaan (-60%) en Nonnetje (-51%). Van beide soorten is inmiddels aangetoond dat ze in milde winters veelal in het Oostzeegebied blijven. Alleen bij aanhoudend winterweer, wanneer de Oostzee grotendeels dichtvriest, komen ze nog in flinke aantallen onze kant uit. Dat gebeurde de afgelopen vijf winters twee maal, waardoor het gemiddelde relatief hoog is (en het verschil met januari 2014 geprononceerd wordt).

Bekeken vanaf 1975 zijn ganzen en zwanen verhoudingsgewijs het sterkst toegenomen (figuur 1). Ze maken momenteel zo'n 40% van het totaal uit (tegen 12% halverwege de jaren zeventig). Eenden, die aan het begin nog de helft vormden van het totaal aantal watervogels, zagen hun aandeel zakken tot minder dan 30%. Het aandeel meeuwen is toegenomen, terwijl dat van de steltlopers schommelt.

Zwanen en ganzen

Kende de Kleine Zwaan vorig jaar nog een opleving, in 2014 stemde de soort weer mineur met een aantal van 7100 vogels. Ondanks het zachte weer werden er veel Toendrarietganzen geteld (figuur 2). Dankzij de vorsttrek in twee koude winters ligt het vijfjarig gemiddelde hoger dan ooit, maar het werd desondanks overtroffen. Het aantal getelde Dwergganzen kelderde naar 10 exemplaren, vermoedelijk door problemen in de broedgebieden in 2012 en 2013 (predatie tijdens broed- en ruitijd). De Grote Canadese Gans lijkt gestabiliseerd te zijn: drie jaar op rij bleef het aantal zo goed als onveranderd. De Kleine Canadese Gans, daarentegen, nam sterk toe vooral in Noord-Holland, waar de kern rondom Hoorn zit. De aantallen van de Brandgans zitten al lange tijd in de lift en ook 2014 vormde daar geen uitzondering op. Het ver-

Figuur 1. Procentueel aandeel per soortgroep van het totaal aantal getelde vogels bij de midwintertelling.

Kievieten.
Foto: Marc Guyt (Agami)

Tabel 1. Getelde aantallen in januari 2014 (voorlopige cijfers) in vergelijking met het gemiddelde van de voorgaande vijf midwintertellingen (afgerond). Met groen is aangegeven indien het aantal >10% hoger is dan het vijfjarige gemiddelde, in blauw wanneer er geen of amper verandering is en in rood indien het aantal >10% lager is dan het gemiddelde. Weergegeven zijn de soorten met meer dan 1000 ex. in januari 2014.

Soort	2014	afgerond 09-13
Knobbelzwaan	24.900	26.400
Kleine Zwaan	7.100	7.600
Wilde Zwaan	1.200	3.000
Toendrarietgans	199.000	189.200
Kleine Rietgans	1.100	3.900
Grauwe Gans	352.200	361.700
Soepgans	8.900	9.300
Kolgans	783.800	782.000
Kleine Canadese Gans	3.700	1.100
Grote Canadese Gans	23.400	21.700
Brandgans	674.000	541.600
Rotgans	59.700	40.000
Nijlgans	17.900	17.400
Bergeend	59.900	52.100
Tafeleend	23.300	21.900
Kuifeend	136.800	129.900
Topper	92.000	67.900
Eider	111.800	66.000
Zwarte Zee-eend	38.800	24.000
Nonnetje	1.700	3.500
Brilduiker	8.900	10.000
Grote Zaagbek	3.300	11.300
Middelste Zaagbek	7.200	7.900
Krakeend	37.600	32.600
Smient	637.100	646.600
Slobeend	11.900	5.300
Wilde Eend	309.700	347.000
Soepeend	11.000	13.900
Pijlstaart	32.900	19.700
Wintertaling	52.400	34.500
Aalscholver	20.900	26.000
Grote Zilverreiger	3.600	1.600
Blauwe Reiger	5.700	5.300
Dodaars	2.900	3.500
Fuut	12.600	14.100
Waterhoen	9.600	11.300
Meerkoet	182.400	225.500
Scholekster	176.500	158.000
Kluut	1.900	1.800
Goudplevier	70.700	30.500
Zilverplevier	23.500	18.600
Kievit	218.200	84.100
Kanoet	61.200	60.500
Drieteenstrandloper	8.100	9.900
Bonte Strandloper	200.000	205.100
Watersnip	1.000	500
Rosse Grutto	63.800	51.500
Wulp	137.500	147.100
Tureluur	7.400	11.000
Steenloper	4.800	4.600
Kokmeeuw	193.900	192.500
Stormmeeuw	252.800	181.600
Zilvermeeuw	74.900	99.500
Grote Mantelmeeuw	4.500	6.000

schil met de Kolgans bedraagt echter nog steeds zo'n 100.000 vogels. De Rotgans kende, net als een jaar eerder, aantallen die duidelijk boven het gemiddelde uitstaken. We moeten terug gaan tot halverwege de jaren negentig voor vergelijkbare aantallen tijdens de midwintertelling.

Eenden en rallen

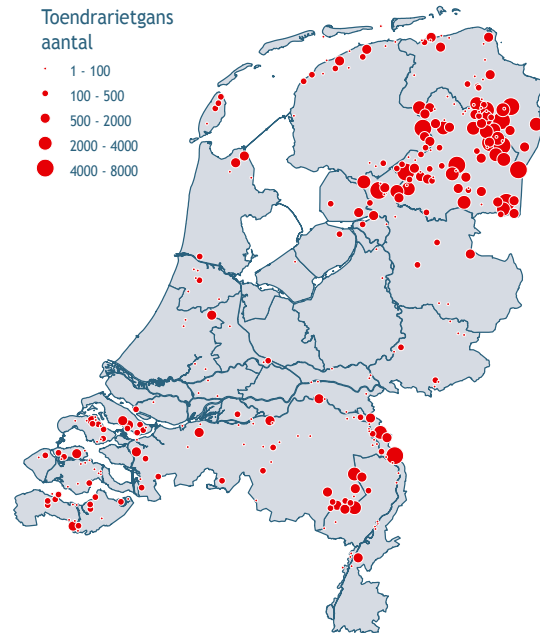
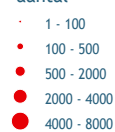
De Krakeend is nog steeds een rijzende ster, waarbij de laatste drie jaren de verreweg grootste aantallen in de historie van de midwintertelling opleverden. Het zwaartepunt ligt in het westen van het land (Noord- en Zuid-Holland, noordelijke Delta en het Beneden Rivierengebied). Grondeleenden waren deze winter sowieso goed vertegenwoordigd. De Slobeend liet met bijna 12.000 vogels een recordaantal optekenen en Wintertaling en Pijlstaart haalden hun op één na hoogste resultaat.

De Topper komt geconcentreerd voor in het noordelijk IJsselmeer. De 92.000 exemplaren daar vormen bijna een derde van de flyway-populatie. Positief was ook een aantal van ruim 111.000 Eiders. Voor een dergelijk aantal moeten we tien jaar terug gaan. Ook Zwarte Zee-eenden waren weer wat talrijker, Grote Zaagbek en Nonnetje juist relatief schaars. Meerkoeten waren opmerkelijk genoeg aanwezig in een van de laagste aantallen ooit.

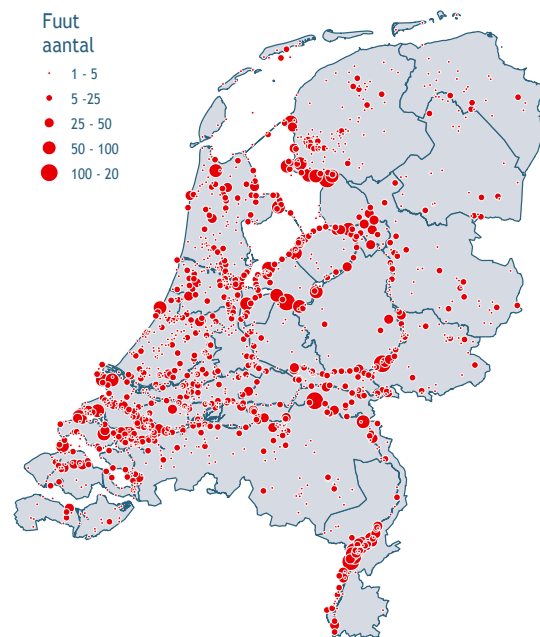
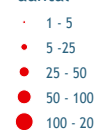
Duikers, futen, aalscholvers en reigers

Futen (figuur 2) werden wederom in magere aantallen geteld. Ze nemen sinds het begin van de eeuw af. Na een decennia lange toename lijkt voor de Aalscholver het tij te keren. Dat geldt niet voor de Grote Zilverreiger. Een jaar gelden leek het plafond in zicht, maar daar ging de soort in 2014 dwars doorheen. Met bijna 3600 vogels lag het getelde aantal ruim 1200 hoger dan het record tot nu toe (in de twee jaren ervoor). Het aantal Blauwe Reigers blijft de laatste jaren juist behoorlijk constant. Een betrekkelijke nieuwkomer in dit overzicht is de Lepelaar. Het was al bekend dat de soort steeds meer in Zuidwest-Europa overwintert, maar inmiddels verblijven er stilletjes aan ook meer en meer in Nederland. Het gaat voorlopig om kleine aantallen, gemiddeld zo'n 45 exemplaren (met een piekje van 75 in 2012), vooral in het Deltagebied, maar ook in Noord-Holland en het Waddengebied.

Toendrarietgans
aantal

Fuut
aantal

Figuur 2. Verspreiding van Toendrarietgans, Smient, Fuut en Stormmeeuw tijdens de midwintertelling van 2014.

Fuut. Foto: Ran Schols

Steltlopers, meeuwen en meer

Het aantal Scholeksters was het hoogste in acht jaar, maar lag desondanks ver onder het niveau van voor de eeuwwisseling. Net als in 2012 werd een topaantal Kieviten geteld; het was pas de derde keer dat het totaal boven de 200.000 uitkwam. De Goudplevier liet eenzelfde beeld zien. Bonte Strandloper, Kanoet, Rosse Grutto en Wulp hielden zich aan het gemiddelde. Het hoge aantal Kanoeten van vorig jaar lijkt vooralsnog helaas geen blijvertje. Overwinterende Tureluurs zitten al twee jaar in een dip. Dit jaar lag hun aantal 33% lager dan het vijfjarig gemiddelde. De Steenloper is, ondanks licht schommelende aantallen, misschien wel de meest stabiele midwinterwatervogel.

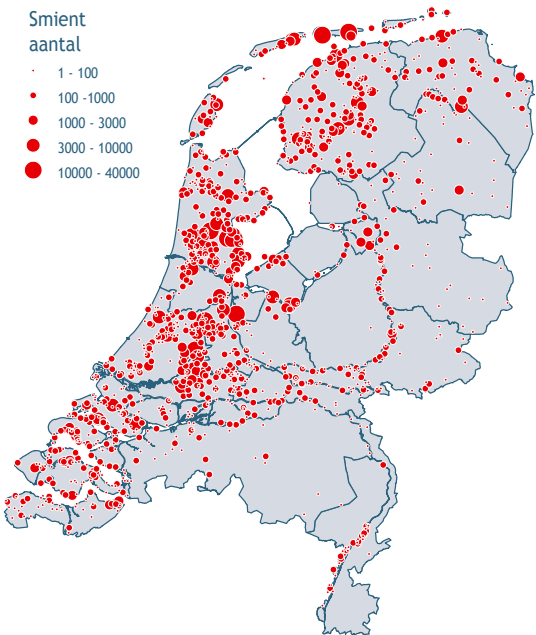
Zilvermeeuw en Grote Mantelmeeuw waren net als een jaar eerder weer opvallend schaars. De Stormmeeuw (figuur 2) was juist opmerkelijk talrijk, vooral in het binnenland, maar het aantal van 253.000 betekende net geen record. Friesland nam ongeveer de helft van het totaal voor zijn rekening. Tot slot nog een opvallende soort. Bij de midwintertelling werden maar liefst drie Sneeuwuilen gezien, net iets minder dan het aantal Velduilen.

Iedereen bedankt

Heel veel dank gaat uit naar alle tellers die in januari 2014 de moeite namen om één of meer gebieden te tellen. Ook de instituten en terreinbeheerders, die gegevens van vaak grote en belangrijke gebieden beschikbaar stelden, worden hartelijk bedankt. Hopelijk willen jullie ook in 2015 weer tellen. Bent u door dit verhaal ook enthousiast geworden? Nieuwe tellers zijn altijd welkom! De midwintertelling is de meest eenvoudige watervogeltelling. Deze vindt maar één keer per jaar plaats en men hoeft er niet ver voor op pad te gaan (maar het mag natuurlijk wel), want ook stads/dorpsvijvers en -wateren zijn interessant! Mensen die mee willen doen, kunnen gemakkelijk via het digitale portaal (<http://portal.sovon.nl/portal/vacant/map/1>) kijken welke gebieden vacant zijn en deze ook claimen. Vanzelfsprekend is opgave ook mogelijk bij een van de regiocoördinatoren of de landelijk coördinator.

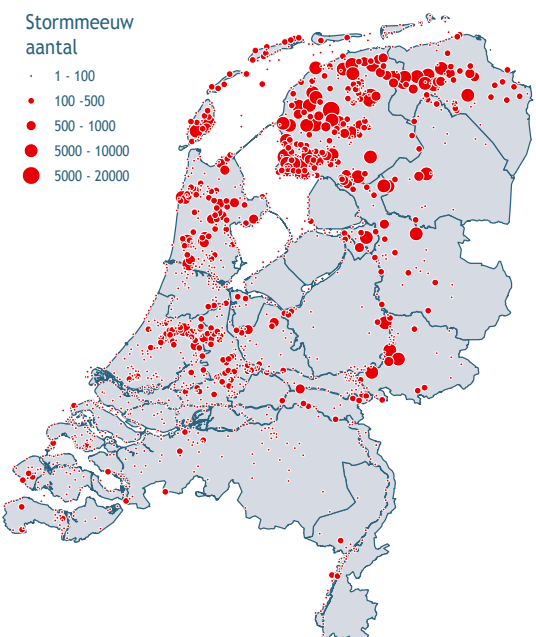
Smient aantal

- 1 - 100
- 100 - 1000
- 1000 - 3000
- 3000 - 10000
- 10000 - 40000

Stormmeeuw aantal

- 1 - 100
- 100 - 500
- 500 - 1000
- 5000 - 10000
- 5000 - 20000

Rob Goldbach Publicatie Fonds

Het Rob Goldbach Publicatie Fonds is een speciaal fonds van Sovon Vogelonderzoek Nederland. Het is ingesteld na het overlijden van ons oud-bestuurslid Rob Goldbach in 2009. Het fonds wordt gevuld door donaties, legaten en een jaarlijkse bijdrage van Sovon.

Wat willen we bereiken?

Met het fonds wil Sovon twee zaken mogelijk maken:

- het schrijven van wetenschappelijke artikelen en andere publicaties over vogelonderzoek. Deze zijn van groot belang voor verdere kennisontwikkeling en -overdracht;
- publicaties door vrijwilligers en/of vogelwerkgroepen uit de achterban van Sovon. Met het fonds wil Sovon een bijdrage leveren aan de totstandkoming van regionale publicaties, zoals een Avifauna, een jubileum-overzicht, e.d.

Recent gesteunde projecten

- *Van IJsdruiker tot IJsgors* van VWG Arnhem e.o.
- *Niet teveel praten, maar doen* - 40 jaar Vogelwacht Uffelte e.o.

Hoe kunt u bijdragen?

U kunt op de volgende manieren helpen:

- een eenmalige donatie;
- een legaat ten name van het Fonds (of Sovon) stellen;
- het Fonds bekend maken bij andere mogelijk belangstellenden. Hiervoor is een folder beschikbaar.

Meer informatie

> sovon.nl/goldbachfonds

